

Regestas da la Val Müstair : (segunda part)

Autor(en): **Murk, Tista**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **107 (1994)**

PDF erstellt am: **22.07.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-235966>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Regestas da la Val Müstair

Tista Murk

(*seguonda part*)

III. Müstair

Register cronologic

1	1463	Aua d'Avigna (sentenzcha)
2	1466	Arbitramaint, partiziun da las alps
3	15..	Catastrofa da lavina
4	1529	Drets d'alp e da god sü Runatscha
5	1533	Mantegnimaint da bucs
6	1541	Pravenda e tscherna da plavan
7	1549	Ura da cucler (mantegnimaint)
8	1556	Partiziun da las alps ed uorden d'alp etc.
9	1557	Pascalaziun da las chavras
10	1565	Cunfins da god e pas-ch cunter Tuver
11	1567	Taxas da pignuraziun, pas-chs cun Tuver
12	1581	Drets da pascalaziun in Tramen e Chiavalatscha
13	1640	Termaziun aint illa Stretta
14	1655	L'aldar sün territori da Tuver
15	1660	Sentezcha tanter Müstair e la clostra
16	1671	Spendrada da feuds e fits
17	1673	Ütilisaziun da pas-chs
18	1686	Termaziun aint il God da Tschüschaida
19	1687	Sentenzcha reg. God da Ruinatscha
20	1695	Multas da god
21	1696	Fabrica da l'ospiz a Müstair
22	1701	Barat da bains (Runatscha)
23	1706	Vendita da fuond a clostras
24	1728	Ura nouva
25	1733	Cunvegna culs chapütschins
26	1735	Drets da pascalaziun sü'l Munt Masaun
27	1746	God e pas-ch in Spinatscha etc.

28	1752	La missiun dals chapütschins
29	1753	La missiun dals chapütschins
30	1755	Drets da possess concernents il munt sur Sielva
31	1777	Let dal Rom, punt, muglin e fuschina
32	1780	Aua d'Avigna, drets dad arscher in Pradöni
33	1785	Drets conc. l'aua d'Avigna
34	1787	Alp Sielva

Documaints plü novvs (in [] = pag. dal cudesch da copchas)

35	1800 [218]	Stipendi da Tarasp da Chasper da Balcun ot
36	1813 [144]	Cunfins in alp Terza
37	1821 [170]	Termaziun tanter Alps da Müstair e Buorm
38	1822 [171]	Cunfins dals pas-chs tanter Müstair e Fuldera in Val Bella
39	1823 [176]	Sentenzcha conc. dret da muglin
40	1829 [178]	Sentenzcha conc. Munt Masaun e Spinatscha
41	1835 [170]	Cunfins tanter Müstair e Sa. Maria-Sielva-Guad
42	1837 [183]	Cunvegna tanter Müstair-Sa. Maria-Sielva-Guad conc. cunfins, gods, pas-chs, pignuraziuns etc.
43	1837 [181]	Cunvegna conc. zappun per sepultüras
44	1844 [198]	Actas da cunfin Buorm/Val Müstair
45	1845 [204]	Mantegnimaint dal mür dal sunteri
46	1849 [207]	Legat M. A. de Orsi de Reichenberg
47	1856 [210]	Testamaint J. B. Pitsch
48	1869 [224]	Charta da donaziun Crispin
49	1877/78	Actas conc. cunfin territorial Döss Radond
50	1892 [228]	Cunvegna cun Sa. Maria reg. drets da pasculaziun da la bescha in Munt Masaun ed Orezzi
51	1893	Protesta da Sa. Maria reg. drets da pasculaziun in Prasüra

N° 1

1463, 28 gün (s. Peder e Paul, saira)

Cristoffel Patsch, cavalier, chapitani da l'Adisch e viscont dal Tirol, decida per uorden dal dücha Sigismund d'Austria üna dispitta tanter la clostra da Müstair e'l cumün da Tuver pervi da l'aua d'Avigna. El ed ils truaders chi al d'eiran attribuits adgüdicheschan a la clostra da Müstair da la ditta au a da chalanda mai fin S. Martin 1/3 e da S. Martin fin chalanda mai la mità dal 1/3. Surpassaders da quista ordinaziun croudan in ün chasti da 50 marcas pernaisas(=veronaisas) uondscha meranaisa. (Vide cudesch da copchas pag. 71).

2 copchas tudais-chas.

N° 2

1466, 16 october a Sa. Maria

Set homens incumbenzats da la comunità da Müstair sur Chalavaina decidan üna dispitta tanter las vicinanzas (villae) da Müstair (clostra e cumün), Sa. Maria, Valchava, Tschierv (ac aliorum villicorum plebis vallis Monasterii), adgüdichand a minchüna dad ellas seis territori dad alps e pas-chs e stabilind in plü ün uorden d'alp e da pasculaziun.

Perdüttas sun: Egon filius quond. Christoflet in Säus (Susch) vallis Engadinae, Leonhard Pontinayra in Stilfs (Stielva) e Heyso filius Johannis Hermanni in Läutsch (Laat), vallis Venustae. (Vide cudesch da copchas pag. 1).

A. latin, original, perggiamina; segn dal nuder Mathäus de Prät in Lautsch, not. publ.

B. copcha, latin, perggiamina; segn dal nuder Johannes Koch de Heinrich Koch de Ramüss, not. publ.

C. traducziun tudais-cha

N° 3

15[98], 18 favrer

Notizcha conc. üna lavina chi'd es gnida giò da Grava la not dals 18 süls 19 favrer sün Plaz d'immez da Müstair ed ha coppà a 7 persunas.

Tudais-ch, copcha.

N° 4

1529, 10 november, marcurdi avant S. Martin

Albert Meini Teschader, mastral da l'intera Val Müstair, e seis güdischs

racugnuoschan in üna dispitta tanter il cumün da Müstair e la gliעד da la maiaria dal bain «Rufinatscha» cha la clostra dess dar als mêrs (fittadins) üna charta da vasalità e fixan il pascul d'alp ed ils drets da god dals mêrs sün Ruinatscha. (Vide cudesch da copchas pag. 154).

Tudais-ch, original, pergamina, cun sagè da Pedrudt Planta da Zuoz.

N° 5

1533, 15 november

Ils vaschins da Müstair dan a Jacob Nutt ün toc cumünal, per il qual quist e seis artavels dessan metter a disposiziun dal cumün per tuots temps duos bucs.

3 copchas rumantschas (da plü tard).

N° 6

1541, 6 october, dat a Cuoira

Sentenzcha conc. üna dispitta pervi da l'elecziun d'ün plavan tanter: d'üna vart il cumün e la plavania da Müstair, da l'otra vart l'abadessa Chatrina Rink da Müstair e seis convent.

Müstair as basa sün ils artichels da las Trais Lias relaschats ultimaing, tenor ils quals mincha cumün ha il dret dad eleger e relaschar svesse seis plavan. Il mantegnimaint haja da tocker sco fin in qua a la clostra. – Il convent as referescha a la vegli'üsanza, tenor la quala la tscherna saja ün dret da l'abadessa, e ch'ella nun haja da prestar vi dal mantegnimaint daplü co maisa, let ed avdanza.

Anastasius Betsch, plavan a Damal, vicar dal princi, e signur Lucius, ovais-ch da Cuoira, Peter Bart, plavan a Zuoz, Hans Travers güdisch d'allà e Joannes Nut da Casti (Tiefencastel), magiurdom da l'ovais-ch sco sentenzchaders racugnuoschan:

1. cha la tscherna tocca a l'abadessa, mo ch'ella haja lapro da tgnair da quint cha'l plavan saja bain versà aint il cult divin ed in seis uffizi da spiritual, ch'el aintra in funcziun da stà a las 7 e d'inviern a las 8.
2. cha'l cumün stopcha pajar al plavan minch'an il di da S. Martin quattordesch rentschs sainza trar giò alch, cha l'abadessa percunter l'haja da'l munir cun tuot il bsögnus per servezzan e mantegnimaint. Il convent es rapreschantà tras il prevost Luzius Ringk da Baldenstein, il cumün tras Chasper Dominic da Müstair. (Vide cudesch da copchas pag. 86).

Tudais-ch.

A. original cun 2 sagels

B. copcha legala cun sagels dad Anastasius Betsch (mantgnüda bain) e Hans Travers (sagè daciapà).

N° 7

1549, 8 schner

Tanter Ursula von Port, abadessa a Müstair, e'l cumün da Müstair vain stipulà ün contrat conc. l'ura. L'ura cun ün mussader, chambra etc. dess gnir missa al solit lö. Ils cuosts vegnan schmezzats. Fin cha la clostra sta, ha seis caluoster da pisserar per l'ura. 31 ans a la lunga partocca il mantegnimaint (reparaturas pervi da fradur e strasoras) a la clostra; davo ils cuosts vegnan portats insembel. (Vide cudesch da copchas pag. 94).

Tudais-ch, original, pergamina cun sagè (ruot). – Sagellader: Hans von Salis a Zernez.

N° 8

1556, 12 avuost, Sa. Maria

Nov homens aposta destinats fan üna spartiziun da las alps da tuot la Val Müstair e scumpartan a mincha vischnanCHA seis drets d'alp e da pasculaziun. In plü stabilischan els ün uorden d'alp conc. pasculaziun, muvel ester, pastriglia etc. (Vide cudesch da copchas pag. 27).

Tudais-ch, original, pergamina cun sagè da Johann Anton Plant, chapitani a Fürstenburg.

N° 9

1557, 25 november, Sa. Maria

Georg Travers, preschaintamaing chapitani a Fürstenburg, Christian Hermann e Clautt Gnaw da Müstair, Jörg Schmid e Mayni Jöri da Chomp da Sa. Maria, e Baltisar de Mathieu da Valchava decidan üna dispitta tanter il Terzal da Müstair e'ls duos Terzals da Sa. Maria e Valchava conc. la pasculaziun da las chavras e stabilischan ün relativ uorden da pasculaziun. (Vide cudesch da copchas pag. 13).

Tudais-ch.

A. original, pergamina. B. copcha, palperi.

Cun sagè da chapitani Georg Travers.

N° 10

1565, 11 settember

Per buniar üna dispitta tanter Müstair e Tuver pervi da drets da god e

da pasculaziun, fan arbiters aposta destinats (parsuras sun: Baldasar Frelich a Frelichburg e Dietrich Jecliner, chapitani a Fürstenburg) üna rectificaziun dals cunfins tanter ils duos cumüns manzunats e stipuleschan puonchs conc. l'ütilisaziun da gods e pas-chs, vällers (frastens) e painas. (Vide cudesch da copchas pag. 17).

N° 11

1567, 15 gün, S. Vit

Tanter ils cumüns da Tuver e Müstair as vain ad ün abuniamaint conc. las taxas da pegnuraziun in cas da surtagliar laina, transit da pas-chs, dannizamaints da bains etc. Conferma da quista cunvegna als 15 favrer 1686. (Vide cudesch da copchas pag. 129).

Tudais-ch, original, pergamina cun sagè (dacipà) da Kaspar von Sala, Tuver

N° 12

1581, 30 settember

Sentenzcha cumpromissariala tanter Müstair, Sielva e Chomp conc. drets da pasculaziun sü Tramen e Chavalatsch(ar), cunfins e pegnuraziun dal muvel. (Vide cudesch da copchas pag. 37.)

N° 13

1640, 25 avuost

Per güstar üna dispitta tanter la clostra e'l cumün da Müstair (Alp Pasquer) vain fat üna termaziun aint illa stretta fin pro'l Cucler Grond (dad Jon da Ondsch) in basa d'üna charta da sentenzcha fatta fingià l'an 1628. (Vide cudesch da copchas pag. 166).

Tudais-ch, original, pergamina cun sagè da l'abadessa e Jacob Stampa. 1 sagè s-charpà davent.

N° 14

1655, 21 avrigl, Tuver

Sentenzcha in üna differenza tanter il cumün da Tuver e varsaquants Valmüstairins chi possedan fuond sü'l territori da Tuver, tras la quala vain reglè l'aldar da quist fuond e sia relaziun cun l'uorden cumünal da Tuver. Aggiunta da l'an 1754. Allegats: 2 scrittüras relativas. (Vide cudesch da copchas pag. 120).

Tudais-ch, copcha autentica sü'n pergamina, segnà las parts.

N° 15

1660, 19 avrigl, Cuoira

L'ovais-ch Joan da Cuoira racugnuoscha sco arbiter supplichà in üna dispitta tanter il cumün da Müstair e la clostra: il convent vain declerà liber dal debit da Gambser, mo paja la taglia per il fuond chi partocca al «Rosenkräuz»; a l'incunter vain el declerà liber dal pajamaint dals cuosts da la champagna sül Steig cunter ils Svedais 1647 e da quel in agüd a las Terras confederadas. Las chasas e'l fuond da la clostra nu das-chan gnir taxadas cun impostas dal cumün. La quota cha la clostra ha da spender per la defaisa da la terra, vain adüna fixada da l'ovais-ch. La clostra renunzcha da quinderinvia a tuottas pensiuns e daners camerals. Tuotta glieud chi partocca a la clostra (eir servituors, caluoster) stan suot la giurisdicziun spirituala. Concernent la lavur cumüna, l'uffizi da salter e fieuser e pegnuraziuns (merit god e pasculaziun) dess la clostra gnir tgnüda sco ils vaschins da cumün.

Ordinaziun conc. vias e stradas, bavuns etc. L'original sigellescha il prinzi-ovais-ch. (Vide cudesch da copchas pag. 96).

Tudais-ch.

A. original, palperi, schmachà sü il sagè

B. Copcha legalisada da l'an 1799.

N° 16

1671, 22 november.

L'ovais-ch Duri da Cuoira, il prevost dal chapitel, il decan e l'inter chapitel vendettan in perinçletta cul prinzi Fadri Borromeo, patriarc ad Alexandria, legat papal pro'ls Svizzers e Grischuns, ed in basa da bullas papalas l'an 1665 tuots feuds, tuottas chartas da renditas e fits da la val a lur possedaints per 3500 rentschs da valuta da Cuoira (1 fl. à 15 bazs) e'ls dan uossa perdavo la quittance, tils declerand libers da tuots fits eir per l'avegnir e mettand our d' vigur las veglias chartas da fits.

Tudais-ch, original, pergamina cun 2 sagels. – Sagellader: ovais-ch e chapitel.

N° 17

1673, 18 october

Arbitramaint in üna dispitta tanter Müstair, Sielva e Chomp pervi da l'utilisaziun dals pas-chs in Sot Graveras, in Aua Naira ed aint ill'Alp Sielva. Ordinaziun conc. pendraziuns. (Vide cudesch da copchas pag. 46).

N° 18

1686, 5 favrer

Per buniar üna dispitta tanter Müstair e Tuver pervi dal god da Tschüschaida, vain revais il cunfin. (Vide cudesch da copchas pag. 24).

N° 19

1687, 6 avrigl, a Susch

La drettüra da Suot Tasna racugnuoscha in üna dispitta tanter la clostra da Müstair e'l cumün pervi dal God da Runatscha cha quist saja possess dal cumün.

8 allegats: Decrets da la regenza da las Lias, citaziuns etc. (Vide cudesch da copchas pag. 31, 158, 160, 162).

Rumantsch.

A. original, palperi cun sagè

B. copcha, allegats.

N° 20

1695, 30 avrigl

Cunvenziun tanter Sa. Maria e Müstair pervi da multas da god (Vallatscha). Agiuntas 1811, 1826 e 1837. (Vide cudesch da copchas pag. 66).

N° 21

1696

Notizchas davart la fabrica da l'ospiz a Müstair. (Vide cudesch da copchas pag. 150).

N° 22

1701, 29 december

Il convent a Müstair bratta cun Joannes Nicolin e Nutalin Remias fuond cunter drets süil bain da Runatscha.

Tudais-ch, original, palperi. Il sagè dal convent (d'eira) schmachà lasura.

N° 23

1706, 11/12 favrer

Las comunitats da las Trais Lias conferman üna ledscha stipulada l'an 1705 in sessiun generala, seguond la quala vain scumandà la vendita da

fuond a clostras e fundaziuns ecclesiasticas. (Vide cudesch da copchas pag. 153).

N° 24

1728, 22 mai, convent Müstair

Il cumün da Müstair paja 60 fl. vi dals cuosts da l'ura nouva chi muossa las uras interas (total fl. 163). L'ura dals quarts va tuottafat a cuost da la clostra e schi vess da nascher dan tras quista per l'ura chi muossa las uras interas, la clostra es lura obliada da portar suletta quel dan. (Vide cudesch da copchas pag. 92).

Tudais-ch, original, palperi. – Sig. l'abadessa Regina Chatrina (Planta?).

N° 25

1733, 22 favrer, Müstair

Cunvegna culs chapütschins da la provinza tirolaisa pervi dal prestar il cult divin a Müstair e las obligaziuns dal cumün. (Vide cudesch da copchas pag. 108).

Tudais-ch, original, palperi. Sig. las parts.

N° 26

1735, 26/15 avrigl.

Arbitramaint, tras il qual vain fixà ils drets da pasculaziun da la bescha da Sa. Maria la prümavaira sül Munt Masaun. (Vide cudesch da copchas pag. 69).

N° 27

1746, 5/16 gün

Ûn tribunal cumpromissarial da trais commembers decida üna dispitta tanter ils duos cumüns da Müstair e Sa. Maria pervi da god e pasculaziun in Spinatscha, pervi dals termels in Aua Naira e l'Alp Calcuoir etc. (Vide cudesch da copchas pag. 59).

N° 28

1752, 10 schner

L'ovais-ch Josef Benedict a Cuoir a metta in uorden la relaziun da la clostra cun la missiun dals chapütschins e stipulescha il möd da prestar

il cult divin a Müstair, la paja dals chapütschins etc. (Vide cudesch da copchas pag. 112).

Tudais-ch, copcha. L'original portaiva il sagè da la cancellaria ovais-chila.

N° 29

1753, 5 october

Davo cha l'ovais-ch da Cuaira ha dat il permiss, as vain a far ün contrat tanter il provinzial dals chapütschins dal Tirol e'l cumün da Müstair conc. la delegaziun d'ün terz chapütschin chi surpiglia l'instrucziun da scoula. (Vide cudesch da copchas pag. 117).

N° 30

1755, 20 mai

Arbitramaint in üna dispitta tanter Müstair e Sielva pervi da drets da possess conc. il munt sur Sielva (Aua Naira fin Alp Calcuoir).

Agiunta: 1809 conc. il lavurar ils dis ferials sül territori nomnä. (Vide cudesch da copchas pag. 53).

N° 31

1777, 20 november, Müstair

Ün tribunal cumpromissarial da trais commembers adgüdichescha in üna dispitta tanter la clostra e'l cumün da Müstair e las parts l'import da prestar vi dals cuosts dal nouv let dal Rom e fa stipulaziuns conc. il mantegnimaint da la punt, il muglin da la clostra e la fuschina.

Rumantsch, original, palperi. – Sig. Math. Dom. co Ritter.

N° 32

1780, 20 favrer

Per evitar ulteriuras dispittas vain fat ün contrat tanter la clostra e'l cumün da Müstair conc. l'utilisaziun ed il scumpart da l'aua d'Avigna; in quist contrat vain eir stipulà ils drets dad arscher in Pradöni. Obligs da ruina. (Vide cudesch da copchas pag. 78).

Tudais-ch, original, palperi, cun 2 sagels impress. – Sagelladers: clostra e cumün.

N° 33

1785, 18 avuost

Accomodamaint fat da la cumischiun circuitala da Moritz Bräm, tanter ils cumüns da Müstair e da Tuver conc. l'üttilisaziun da l'aua d'Avigna. Tudais-ch, copcha vidimada (l'original a Buzan).

N° 34

1787, 4 gün

Cunvegna tanter Sa. Maria e Müstair pervi da l'Alp Sielva. (Vide cudesch da copchas pag. 57).

B. Cudeschs

An:	Cuntgnü:	N°.
XV-XIX secul	cudesch da copchas da documaints	1 cumanzà 1816
XVI-XIX secul	Urbar e register da fits, uorden cumüna e tschantamaint, extrats da documaints	2 cumanzà 1629

(cuntinua)

